

Dag Anckar & Erkki Berndtson (eds.): **Essays on Democratic Theory**. The Finnish Political Science Association, Ilmajoki 1984. 166 s.

Politiikan teoria on omana selkeänä tutkimusalueenaan ollut meillä Suomessa luvalla sanoen jäsentymätön. Se on sijoitettu jonkekin yhteiskuntatieteiden metodologian, etiikan ja lainalaisuuksia tavoittelevan politologian välimaastoihin, ollen milloin milläkin tavalla painottunut. Sitä vastoin »political theory» on anglosaksisessa politiikan tutkimuksessa ollut aina jäsentyneemmin ja tietoisemmin osa poliittista filosofiaa tai filosofisesti politiikan ilmiötä tutkivan tieteenalan metodologiaa. Anglosaksisessa perinteessä sillä siis on ollut selkeämpi konnotaatio politiikan tutkimusotteiden kirjoissa kuin »politiikan teorialla» anglosaksista perinnettä seurailevassa Suomessa.

Demokratian teoria on tietysti eräs poliittisen teorian osa-alue, tai ainakin se on sitä joskus ollut. Nyt kun kaikki ne maat, joissa sivistyneesti ratkotaan politiikan tieteellisiä ongelmia ovat demokratioita, on demokratian teoriakin laajentunut lähes korvaamaan politiikan teorian kokonaisuudessaan. Siis se, mihin viitataan politiikan tutkimuksessa demokratian teorialla, tutkii käsitteellisesti länsimaisen politiikan ilmiötä lähes tulkoon laidasta laitaan.

Anckarin ja Berndtsonin toimittama esseekokoelma suomalaisesta demokratiateoriasta välttää onnistuneesti pariikin edellisestä peruslähtökohdasta esiin tunkeutuvaa kareikkoo. Kirja on nimittäin toimittajien mukaan ensi sijassa tarkoitettu ulkomaisille lukijoille. Heille tarjotaan kuva siitä, mitä Suomessa demokratian teorian saralla on viime aikoina harrastettu. Teoksen rajaus demokratian ongelmista onkin tässä suhteessa hyvin valittu. Tarkastelu kohdentuu muutamisiin, lähinnä demokraattisen politiikan päätöksentekoon liittyviin kysymyksiin. Sitä vastoin monet suomalaisessa käsitteellisessä politiikan tutkimuksessa rönsyilevät juonteet on tehokkaasti leikattu pois. En toki kiistä näiden rönsyjen hedelmällisyyttä ylipäätään, mutta anglosaksisille lukijoille suunnatussa demokratian teoriaa esittelevässä lyhyessä kokoelmassa ne hämmäntäisivät. Teoksen demokratian teoria on siten harmonisoitu vastaamaan varsin hyvin alan anglosaksista sisältöä. Ja vaikka toimittajat johdannossa uskovatkin kirjan antavan lukijoilleen kuvan suomalaisen politiikan tutkimuksen moninaisuudesta, ei tämä pluralismi ainakaan näin suppeassa teoksessa johda vielä kaoottiseen luku-kokemukseen. Teos liikkuu siis toimituksellisenä kokonaisuutena jäntevästi rajallisen ongelmakimppun ympärillä.

Teos jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa pyritään kahdessa artikkelissa saamaan otetta demokratiaa keskeisesti määrittäviin ominaisuuksiin. Anckar määrittelee demokratian päätöksentekojärjestelmän responsiivisuudeksi kansalaisten rationaalisten toiveiden

suhteen. Ståhlberg ja Helander puolestaan sisällyttävät demokratiamääritelmänsä enemmän klassisen liberaalimmin juonteita korostaessaan responsiivisuuden ohella myös poliittisen osallistumisen itseisarvoa.

Toisessa osassa teos siirtyy käsittelemään »demokratian ja käytännön» välistä suhdetta. Tässä osassa teos tarjoaa edelleenkin näkökulmia lähinnä vain demokraattisen päätöksenteon käytäntöihin. Anckar jatkaa ensimmäisessä osassa aloittamaansa responsiivisuus-problematiikkaa, mutta pyrkii myös tarjoamaan ehdotuksia responsiivisuuden operationalisoimiseksi ja mittaamiseksi empiirisessä tutkimuksessa. Toisen osan muut kaksi artikkelia kuuluvat puolestaan niin sanotun analyttisen politiikan tutkimuksen piiriin, jota Suomessa on intensiivisimmin viime aikoina harjoitettu lähinnä Turussa. Nurmen artikkeli käsittelee formaalilla tavalla demokraattiseen päätöksentekoon ohjautuvien preferenssien luonnetta sekä arkitasolla demokraattisiksi tulkittaviin päätöksentekomenettelyihin liittyviä varsin haastavia ongelmia. Toisen osan viimeisessä artikkelissa Nurmi soveltaa yhdessä Lagerspetzin kanssa analyttisen politiikan menetelmiä suomalaisen vaalijärjestelmään. Artikkelin onkin teoksen ainoa kappale, jossa demokratian teoriaa sovelletaan nimenomaan suomalaisen politiikkaan ja joka siten kansainvälisille areenoille on teoksen antama kansallinen kontribuutio.

Kokoelman viimeinen osa pohtii kahdessa artikkelissa demokratian rajoituksia. Palonen argumentoi näkemystään, että oligarkisoituminen ja diktatorisuus ovat eräänlaisia välttämättömiä »momenteja» demokraattisessa politiikassa. Berndtson puolestaan käsittelee artikkelissaan legitimaation ja pakkovallan problematiikkaa moderneissa demokratioissa. Artikkelinsa lopuksi hän päätyy ehdottamaan perinteisen, nyttemmin yhteiskunnallisesti konservatiiviseksi muuttuneen työväenliikkeen ja uudenlaisen politiikan käsittämistä etsivien vaihtoehtoliikkeiden yhdentymistä nykydemokratian kriisien ratkaisuna.

Kuten jo edellä todettiin, liikkuvat kirjan teemat varsin rajatun teeman ympärillä. Erityisesti teoksen kahden ensimmäisen osan artikkelit etenevät hyvin argumentoitavana ketjuna toisiaan täydentäen. Vaikka toimittajat kiistävät artikkeleiden pyrkivän loogiseen kokonaisuuteen, ei vahvaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ainakaan kahden ensimmäisen osan artikkeleiden kohdalla voi välttää. Artikkeleita yhdistää käsittelytapa, jolla tutkimuksen kohde aukaistaan lukijalle. Analyysin ensimmäisenä askeleena on tarkkaan rajata ongelma käsitteellisesti hallittavalle alueelle, ja siksi demokratiateorian hyveeksi nostetaan, kuten Anckar tekee, käsitteellinen kirkkaus. Sen jälkeen on helppo operoida rajatun alueen yksityiskohtaisimmaksiin piirteissä, nostaa ne pinseteillä suurennuslasin alle.

Menetelmä muistuttaa kirurgin menetelmää. Teoksen käsitteanalyysi nostaa demokratian korpuksen leikkauspöydälle, peittää potilaan ruumiin muut osat leikkausliinalla ja viiltää halutun kohdan auki. (Tässä tapauksessa

päättöksentekojärjestelmän, eli ilmeisesti demokratian vasemman aivopuoliskon.) Sen jälkeen on teoksen artikkeleissa käsitelty terävin viilloin demokratian pään suonien ja hermoroja. Mutta tässä kliinisessä operaatiossa lukijan nenään tuoksahtaa kyllä usein formaliinin haju, mikä saa hänet pohtimaan, ovatko demokratian kirurgit operoimassa parantavine veitsineen todellisten ongelmien kimpussa vai askaroivatko he demokratiaruumiin ympärillä omaksi huvikseen ja tieteellisen kirkkauden kunniaksi patologian laitoksella. Liha leikkauspöydällä kellertää epäilyttävästi.

Teoksen kaksi viimeistä artikkelia, Palosen ja Berndtsonin, viittaavat siihen muunlaiseen demokratioteoriaan, jota Suomessa mahdollisesti myös harrastetaan mutta jota ei tämän kirjan lehdillä kansainväliselle yleisölle esitellä. Mutta nämäkään artikkelit eivät »häiritsevästi» hyppää ulos ruodusta. Tietyllä tavalla sama »formaliinin tuoksu» on myös Palosen artikkelissa, vaikka se ponnistaaikin toisenlaisista lähtökohdista, fenomenologisista, kuin teoksen kahden ensimmäisen osan artikkelit. Palonen väittää, että hänen näkökulmansa on ongelmakeskeinen eikä eksegeettinen. Mutta mitäpä muuta kuin eksegeetiikkaa on se, kun hän viime kädessä Sartren tulkintojen kautta tulkitsee Michelsin ja Schmittin tulkintoja organisoitumisesta ja diktatorisuudesta?

Kaiken kaikkiaan teos on kyllä oppinut ja analyttinen katsaus eräisiin demokratian ongelmiin. Mutta nähdäkseni sen paras anti on pikemminkin suomalaiselle kuin ulkomaalaiselle yleisölle, jolle se tietoisesti on tarkoitettu. Varmasti suomalaiset politiikan opiskelijat ja varttuneet tutkijatkin saavat teoksen avulla suppeassa muodossa johdannonomaisen käsityksen siitä, millaisia käsitteellisiä ongelmia demokratian ikuisesti kiinnostavan probleeman ympärillä on, sekä myös tyylikkää näytteitä siitä, miten niitä analyttisesti voidaan lähestyä.

Ulkomaalaiselle, anglosaksisen politiikan teorian traditiossa liikkuneelle lukijalle teos sitävastoin kai viestii ennen kaikkea sitä, että suomalaiset kollegat ovat hyvin oppineet läksynsä ja ovat siksi tukevasti mukana juonessa. Teos palveleekin mielestäni kirkkaan anglosaksisen politiikan teorian teemojen ja käsittelytapojen esittelynä suomalaiselle yleisölle, pikemminkin kuin omaperäisen kansallisen teoretisoinnin esittelynä kansainväliselle yleisölle.

ISMO SILVO